МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Министерство образования Республики Тыва
МУ Управление образования Тес-Хемского кожууна
МБОУ Кызыл-Чыраанская СОШ

РАССМОТРЕНА:	СОГЛАСОВАНА:	УТВЕРЖДЕНА:
	Зам.дир.по УВР	директором школы:
На педагогическом совете	______________	______________
	/Донгак Е.М./	/Эрендей А.В./
Протокол № 33		Приказ № 10
от «30» августа 2024 г.	«03» сентября 2024 г.	«03» сентября 2024 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родной /тувинский/ язык»

для обучающихся _11_ класса

Ак-Эрик, 2024 г.

Тайылбыр бижик

Календарь-тематиктиг планнаашкынны (КТП) башкы ажыл-чорудулгазының уг-шии, уругларның сонуургалының болгаш кадыкшылының байдалынга дүүштүр, бөлүктеп дээш оон-даа өске аргалар-биле өскертип ажылдап болур. КТП-ни боттандырарда, электроннуг (чурагайлыг) өөредилге курлавырларын ажыглаарының аргаларын кичээнгейге алыр, өөредилге-методиктиг материалдарны (мультимедийлиг программалар, электроннуг номнар болгаш пособиелер, электроннуг библиотекалар, виртуалдыг лабораториялар, оюннуг программалар, өөредилгениң чурагайлыг курлавырларының чыындызы) бар, белеткеп каан курлавырга даяныр, ол ышкаш башкы боду чогаадып тургузуп алгаш ажыглаар. 2022-2023 өөредилге чылында ажыглаттынып турган «Кол ниити өөредилгениң 5-9 класстарынга «Төрээн (тыва) дыл» эртеминиң чижек өөредилге программазында» (Тургузукчулары: ф.э.к. К.Б. Доржу, Ч.А. Сарыглар. 2021.) чамдык темаларның туруштары Федералдыг ажылчын программада (2023ч.) өскерли бергени-биле календарь-тематиктиг план тургузарынга бергедээшкиннер туруп болур. Ынчангаш 2024-2025 өөредилге чылында федералдыг ажылчын программаже чоорту шилчииринге методиктиг дуза чедирер сорулга-биле чижек календарь-тематиктиг планнаашкын үшкү салгалдың ӨФКС негелделеринге дүүштүр немелделерни болгаш эдилгелерни Сарыглар Ч. А. ажылдап кылган.

Кол ниити өөредилгениң төрээн дылга чижек программазын Федералдыг күрүнениң өөредилге стандартының негелделеринге дүүштүр тургускан (РФ-тиң Өөредилге яамызының дужаалы, ноябрь 16, 2022, №993; №1014, 23 ноябрь 2022). Ол ышкаш Үшкү салгалдың федералдыг күрүне стандартында көрдүнген Ниити өөредилгениң утка-шынарының үндезин өзээнге болгаш Кол ниити өөредилгениң түңнелдериниң негелделеринге даянган *“Федеральная рабочая прогрмма по передмету “Родной (тувинский) язык” для уровня основного общего образования (ООО)”* (2022)деп программаны үндезин кылдыр алган болгаш Россияның Өөредилге болгаш эртем яамызының 2022 чылдың декабрь 8-те үндүргени 732 дугаарлыг дужаалынга көрдүнген өскерилгелерни өөренип көрген. Ук материалдарда эге ниити өөредилгениң чижек программазын уламчылаар болгаш кол ниити өөредилгени улам сайзырадырының бүгү талалыг кылдыныгларын боттандырар программазының кол идеяларын болгаш дүрүмнерин, тыва дылдың онзагай демдектерин барымдаалавышаан, тургускан.

Тыва дыл – Азия диптиң төвүнде чурттап чоруур түрк дылдыг чоннарның төлээзи болур тыва чоннуң төрээн дылы. Тыва дыл ук чоннуң аразында кол харылзажылга дылы болуп, ниитилелдиң аңгы-аңгы адырларында, эң ылаңгыя культура болгаш эртем төптеринде ажыглаттынып болгаш амыдыралдың янзы-бүрү негелделерин хандырып чоруурундан аңгыда, дараазында хүлээлгелерни база күүседип турар:

• тываларның салгалдарының аразында харылзажылганың база бир аргазы бооп;

• тываларның өгбелериниң чүс-чүс чылдарда аас чугаа дамчыштыр салгап ап келгени тыва улустуң байлак аас чогаалының хөй янзы жанрларының шыгжаттынып, кадагалаттынганы дыл болуп;

• амгы үеде нептереп турар массалыг чепсектерниң, уран чүүл база культураның хөй аңгы хевирлери (жанрлары) байлаа-биле ажыглаттынып;

• сөс болгаш чечен чогаалдың чогааттынып, нептереп турарының бадыткалы болуп;

• өске эртемнерни шиңгээдип алырынга өзек болбушаан, уругларның бүгү талазы-биле сайзыралынга идиг болуп;

• эртемде чаа ажыдыышкыннарның дылы болбушаан;

• амыдыралдың аңгы-аңгы адырларындан бүгү информация, медээлерни дамчыдар болгаш чыырының кол аргазы болуп, тыва чонга бараан болуп чоруур.

делгемчип олурарын бадыткап турар.

Төрээн дылдың метапредметтиг (предметтен дашкаар азы ооң-биле чергелештир билип алыр харылзашкак чүүлдер) хүлээлгелери уругларны школага бүгү талалыг хевирлээринге салдарлыг. Тыва дыл уругларның бодунуң көрүжүн шын илередиринге, угаап боданыышкынын, интеллектуалдыг болгаш чогаадыкчы аян-биле бодун сайзырадырынга, чаагай мөзү-бүдүшке хевирлээринге; чаа билиглерни, мергежилдерни шиңгээдип алырынга улуг ужур-дузалыг. Төрээн дыл кижиниң бот-хуузунда чонунуң (тыва кижиниң) иштики сагыш-сеткил культуразының болгаш чечен чогаалының байлактары-биле кижи төрелгетенниң культура-төөгүлүг дуржулгазын байлакшытпышаан, ниитилелдиң негелделеринге чаңчыктырар харылзаа чепсээ болур.

Кол школага 11 дугаар класска төрээн (тыва) дылды өөредириниң **сорулгалары:**

• Иштики сагыш-сеткили аажок байлак, бедик мөзү-бүдүштүг база бот-медерели бедик, Россияга, ооң иштинде төрээн Тывазынга, бодунуң чуртунга бердинген, шынчы; төрээн тыва дылынга ынак болгаш ону эки билир, хүндүлээр хамаатыны кижизидери;

• төрээн дылын культураның болуушкуну кылдыр медереп хүлээп ап, ону чугаа чорударының, амыдыралдың аңгы-аңгы адырларынга билиг, дуржулга чедип алырының болгаш ниитилелде тургустунган мораль-этиктиг негелделерин, дылдың эстетиктиг үнезин медереп билиириниң кол аргазы кылдыр хүлээп алыры;

• тыва дылды хүн бүрүде амыдыралдың болгаш өөредилгениң ажыл-чорудулгазында ажыглаар аргаларның бирээзи кылдыр хүлээп алыры; кижилер аразында харылзаа тударының кол аргазы кылдыр ажыглаары, өөредилгениң бүгү талалыг кылдыныгларын шиңгээдип алырынга (ажыл-чорудулганың сорулгаларын тургузуп, оларны планнап, чугаага хамаарыштыр бот-хыналданы болгаш бот-эдилгени кылыр; чугула медээ бээр аргаларны ажыглаар; библиографтыг дилээшкиннерни кылып билир, словарьлар, энциклопедялардан болгаш өске-даа бижимел барымдаалардан, массалыг медээ чепсектеринден болгаш Интернет четкизинден тыва дылда херек медээлерни, сөзүглелдерни тып, ушта бижип, эде тургузуп билир дээш о.ө.) ужур-дузалыг чугула дыл болуп турарын билиндирери;

• дыл системазының тургузуун, ону ажыглаарының дүрүмнерин, чугааның аянын болгаш литературлуг тыва дылдың кол негелделерин шиңгээдири; дылдың болуушкуннарын танып билири, оларны сайгарып, деңнеп, дүүштүрүп, бөлүктеп, үнелеп билир арга-дуржулгазын сайзырадыры, аңаа даянып аас болгаш бижимел чугаа культуразын сагыыры, чугаа чорударының хевирлерин билири, аңгы-аңгы байдалдарга дылды ажыглап шыдаары, чугаа этикединиң негелделерин шиңгээдип алыры; бодунуң ажыглап турары (потенциалдыг) сөс курлавырын улам байыдары; чугаада ажыглаттынныып турар грамматиктиг аргаларның хемчээлин делгемчидери; чедип алган билиглерин, мергежил, чаңчылдарын өөредилге ажыл-чорудулгазынга болгаш хүн бүрүде амыдыралынга чугаа чорудуп тура, ажыглаар аргаларын улам байыдып сайзырадыры дээш о.ө.

11 дугаар класска өөренип шиңгээдип алыр кол билиглери:

Дыл, дыл дугайында ниити билиглер Бүгү делегейниң төрээн дылдар хүнүнүң дугайында.

Ноябрь 1 – тыва дыл хүнү.

Тыва дыл – улустуң аас чогаалының болгаш чечен чогаалының дылы.

7 класска өөренген чүүлдеринге катаптаашкын

Синтаксис болгаш пунктуация Сөс каттыжыышкыны.

Сөс каттыжыышкынының дугайында билиг.

Сөс каттыжыышкынының сөстен болгаш домактан ылгалы.

Сөс каттыжыышкыннарының холбажыр аргалары: башкарылга, хамааржылга, каттыжылга.

Бөдүүн болгаш нарын сөс каттыжыышкыннары.

Сөс каттыжыышкыннарының синтаксистиг сайгарылгазы.

Домак.

Бөдүүн домак дугайында билиг (Домактың грамматиктиг оргазы. Ийи составтыг, чаңгыс составтыг домактар. Делгереңгей, делгереңгей эвес домактар).

Ийи составтыг (чугула кежигүннүг) домактар.

Домактың чугула кежигүннери.

Кол сөс биле сөглекчиниң аразында тире.

Кол сөс, ооң илереттинери.

Кол сөстүң көргүзүкчүлери.

Сөглекчи, ооң илереттинери, хевирлери (кылыг сөстүг бөдүүн, кылыг сөстүг составтыг, ат сөстүг составтыг). Сөглекчиниң составында модальдыг сөстер.

Делгереңгей эвес бөдүүн домактар.

Домактың синтаксистиг сайгарылгазы. Домактың ийиги черге кежигүннери.

Немелде. Дорт болгаш доора немелделер, оларның илереттинери.

Тодарадылга болгаш капсырылга, оларның илереттинери.

Байдалдар, оларның утка аайы-биле бөлүктери: үениң, туруштуң, кылдыныг аргазының, чылдагаанның болгаш сорулганың, хемчегниң байдалдары. Байдалдарның илереттинери.

Делгереңгей домактар дугайында билиг.

Домактың синтаксистиг сайгарылгазы

Чаңгыс составтыг (чугула кежигүннүг) домактар.

Чаңгыс составтыг домактар дугайында билиг.

Чаңгыс составтыг домактарның хевирлери.

Сөглекчи хевирлиг чаңгыс составтыг домактар. Тодаргай арынныг домак. Тодаргай эвес арынныг домак. Арын чок домактар.

Кол сөс хевирлиг чаңгыс составтыг домактар. Ат домактары.

Чаңгыс составтыг бөдүүн домактарның сөзүглел тургузарынга ужур-дузазы.

Чаңгыс составтыг домактарның синтаксистиг сайгарылгазы

Долу болгаш долу эвес домактар.

Долу болгаш долу эвес домактар дугайында билиг.
Долу эвес домактарны чугаага болгаш нарын домактарга ажыглаары.
Чаӊгыс чугула кежигүннүг домактарныӊ синтаксистиг сайгарылгазы.

Чаӊгыс аймак кежигүннерлиг домактар.
Чаӊгыс аймак кежигүннер дугайында билиг.
Чаӊгыс аймак кежигүннерниӊ янзы-бүрү чугаа кезектери-биле илереттинери.
Чаӊгыс аймак кежигүннерниӊ кандыг-даа (кол сөс, сөглекчи, немелде, тодарадылга, байдал) домак кежигүнү болуру.
Чаӊгыс аймак кежигүннерниӊ холбажыр аргалары: үн аяны, чагырыштырбас эвилелдер. Чаӊгыс аймак кежигүннерге бижик демдектери.
Чаӊгыс аймак кежигүннерлиг домактарга түӊнекчи сөстер болгаш оларга бижик демдектери. Чаӊгыс аймак болгаш чаӊгыс аймак эвес тодарадылгалар, оларга бижик демдектери.

Адалга.
Адалга дугайында билиг. Делгереӊгей болгаш делгереӊгей эвес адалгалар. Адалганыӊ интонациязы: домактыӊ мурнунга, ортузунга болгаш соонга. Адалгаларны тускайлаары.

Киирилде сөстер болгаш киирилде домактар дугайында билиг. Киирилде сөстер болгаш киирилде домактарлыг домактарга интонацияныӊ ужур-дузазы.
Нарынчыттынган домактар.
Нарынчыттынган домактар дугайында билиг.
Домактыӊ чаӊгыс аймак кежигүннер дузазы-биле нарынчыттынары.
Тускайлаан кежигүннүг домактар.
Тодарадылгалар болгаш капсырылгаларны тускайлаары, оларга бижик демдектери.
Домактыӊ делгереӊгей кежигүннер-биле (причастиелиг бөлүглелдер, деепричастиелиг бөлүглелдер, деӊнелгелиг бөлүглелдер-биле) нарынчыттынары, оларга бижик демдектери.
Домактыӊ делгереӊгей болгаш делгереӊгей эвес адалгалар-биле нарынчыттынары.
Домактыӊ киирилде сөстер болгаш киирилде домактар-биле нарынчыттынары, оларга бижик демдектери болгаш интонацияныӊ ужур-дузазы.
Нарынчыттынган домактарныӊ синтаксистиг сайгарылгазы.
Чугаа, чугаалажып харылзажыры
болгаш чугаа культуразы
Монолог-чурумалМонолог-угаап боданыышкын

Монолог-тоожуушкун. Эртем-шинчилел ажылы – монологтуӊ бир хевири

Диалог

Календарь-темалыг планнашкын

Тыва дыл 11 класс

68 ш

Катаптаашкын – 4 шак.
Хыналда болгаш чогаадыкчы ажылдар (хыналда ажыл, эдертиг, чогаадыг, словарьлыг диктант, төлевилел дээш о.ө.) – 5 шак.
Курлавыр – 1 шак.
Теория болгаш практика – 58 шак.

№	Программа аайы-биле темалар	Бажыңга онаалга	Шактар саны	Эрттирер хүнү, айы	
				План	факт
	10 класска өөренген чүүлдеринге катаптаашкын 1. Фонетика Орфоэпия Орфография 2. Лексика болгаш Фразеологоия 3.Морфемика Морфология	1Аяннажылга чагыртпайн баар таварылгага чижектер 2.Лексиктиг сайгарылга: Ак 3Морфологтуг сайгарылга: ажылчын, хараганныг, силерниң, 1967, дүне	3	03, 09, 10. 09.	
	1.Синтаксис 2.Пунктуация 3.Сөс каттыжыышкыны 4.Сөс каттыжыышкынында холбаалар.	1.Мергежилге4 2. Дүрүм өөренир 3. 4 холбаага чижектер 4.Мергежилге 6	4	16,17,23,24. 09.	
	1.Синтаксистиг харылзаалар. 2.Сөс каттыжыышкынын сайгарарының чуруму 3.Домак, ооң чугула шынарлары 4.Домактың претикаттыг төвү, кежигүннери 5.Домакта сөстерниң туружу 6.Бөдүүн домактар	1.Мергежилге11 2.Сөс каттыжыышкыннарынга сайгарылгалар 3.Дыңнадыг “ “Домак дугайында чүнү билир мен.” 4.Дүрүм өөренир 5. Домактар сайгарар	6	30. 09. 01, 07, 08,14,15.10.	

		6. Мергежилге24			
	1.Катаптаашкын *2. ЧСК Угаап-боданыышкынныг чогаадыг «Мээң изиг күзелим»*	1.Чогаадыг бижиирингe белеткенир 2. 1-ги улдуңда өөренген чүүлдерин катаптаар.	2	21,22. 10	
	1. Чаңгыс составтыг домактар 2.Домактың тускайлаан кежигүннери 3.Чагырышпаан нарын домак 4. Эвилелдердиг чагырышпаан нарын домак 5.Чагырышкан нарын домак 6 Чагырышкан нарын домакта байдалдарның тайылбыр домаа 7.Нарын синтаксистиг конструкция 8. Хөй кезектерлиг ЧПНД болгаш ЧНД 9.Хыналда ажыл	1.Домактар сайгарар 2.Чечен чогаал номнарындан чижектер 3.Мергежилге35 4. Чечен чогаал номнарындан чижектер 5.Мергежилге 36. 6.Домактар сайгарар 7.Чечен чогаал номнарындан чижектер 8. Хыналда ажылга белеткенир. 9 Катаптаар.	9	05, 11, 12, 18,19, 25,26.11 02, 03. 12.	
	1.Дорт чугаа 2.Доора чугаа 3.Стилистика 4.Эртем стили 5.Албан-херек стили 6. Хыналда ажыл 7.Албан-херек бижиктери 8.Портфолио деп чүл? 9.Резюме	1.Дүрүмнер өөренир 2.Мергежилге 45 3. Мергежилге49 3. Дүрүмнер өөренир 5.Хыналда ажыл кылырынга белеткенир 6. 2-ги улдуңда өөренген чүүлүн катаптаар. 7. Мергежилге 52 8. Мергежилге 55 9. Мергежилге 61	9	09, 10,16,17, 23,24. 12. 13, 14, 20. 01.	

	1. Парлалга стили, ооң хевирлери	1. Эссе бижиир “ Мээң кадыкшылым – мээң холумда”	1	21.01.	
	1.Фельетон 2..Парлалга стилиниң сайгарылгалыг жанрлары 3. Үнелел 4.Парлалга стилиниң медээ дамчыдар жанрлары 5.Интервью 6.Репортаж 7.Аас чугаа стили 8. Хөй чон мурнунга илеткел үезинде частырыглар	1.Мергежилге67 2.Дүрүмнер өөренир 3.Номчаан номунгаазы көрген кинозунга үнелел бижиир 4. Дүрүм өөренир 5.Интервью белеткээр “Силерниң амыдыралыңарда номнуң ужур-дузазы” 6. Школага болупэрткен хүреш маргылдаазындан репортаж. 7. Дүрүм өөренир . 8. Чечен чогаал номнарындан чижектер.	8 43	27,28. 01. 03, 04, 10,11, 17,18.02.	
	1.Чечен чогаал стили 2.Чечен чогаал стилиниң хүлээлгелери 3.Уран-чечен аргалар 4. Троптар 5.Стилистиктиг фигуралар 6Анафора 7. Эпифора 8. Хыналда ажыл.	1. Дүрүмнер өөренир 2.Мергежилге85 3.Дүрүмнер өөренир 4.Шүлүк сайгарар 5.Дүрүмнер өөренир 6. Чечен чогаал номнарындан чижектер 7. Чечен чогаал номнарындан чижектер 8. 3-кү улдуңда өөренген чүүлүн катаптаар.	8	24,25. 02. 03,04,10,11, 17,18. 03.	
	1.Градация 2.Параллелизм	1. Мергежилге92	3	01, 07,08. 04.	

	3.Антитеза	2. 2 Чечен чогаал номнарындан чижектер 3. Чечен чогаал номнварындан чижектер			
	1.Инверсия 2.Ритриктиг айтырыг 3.Эллипсис 4 Аас чогаалының дылы 5.Гипербола, символика, мктафора эпитет аас чогаалында	1.Мергежилге95 2. Дүрүмнер өөренир 3Чечен чогаал ноундан чижектер 4.Мергежилге99 5.Гипербола, аллегорияның чижектери	5	14,15, 21,22, 28.04.	
	Чугаа культуразы - лингвистиканың бир адыры 2.Чугаа культуразының кол талалары	1.Мергежжилге101 2.Мергежилге 247	2	29.04. 05. 05.	
	1.Дылдың нормалары 2.Дылдың хүлээлгелери	1. Мергежилге 162. 2. Мергежилге 172	2	06, 12, 05.	
	1.Тыва литературлуг дылдың нормалары 2.Стилистиктиг нормалар	1.Мергежилге309 2. Дүрүмнер өөренир	2	12,13, 05.	
	1.Аас болгаш бижимел чугаа культуразы 2.Бодунуң болгаш өске кижини т чугаазын үнелээри	Мергежилге355 Хыналда ажыл еылырынга белеткенир. .	2	19,20, 26, 05	
	Хыналда ажыл	Катаптаар	1	27.0.5	

Прошнуровано, пронумеровано
скреплено печатью
всего страниц 9
« 03 » 09 2024 г.